

Consiliorum Moralia

90

Summa, cap. 19. Pedraza 3. precepto, Margarita confess. 3.

3 Hin infertur primò licere scribere, etiam præstio fiat, Ratio, quia scribere est opus liberale, ut bene docet *Caser*, & *Armill*, ut *sapientia*: at spes lucri non reddit servile, ut dixi dub. 6. Sic *Navarr*, *Metina*, *Ludov*, *Lopez*, & docti ju-niores.

4 Secundò infertur fas esse cuilibet, five. *Theologo*, five *Medico*, five *Jurisperito*, in die festo scribere lectiones prælegendas, vel conciones habendas ad populum etiam per alium ministrum, qui ei scribat, dato libi pretio, Ratio, quis hoc est adjuvare alterum ad opus spirituale, & librum, & licitum, scilicet studium. Sic colligitur ex *Metina*, *Ludov*, *Lopez*, & *Metina*, & tenet docti recentiores.

5 Tertiò infertur, posse causidiosos in die festo uti scribentibus, qui eis scribant iurius informationes, quas ipsi ordinant, etiam pretio eas scribant: sicut possent ipsius scribere. Ratio, quis hoc est adjuvare ad studium, & ad informandum, & instruendum judicem de veritate: quod est opus spirituale. Sic docti iugatores.

6 Quartè infertur, licere Procuratoribus, & Regularibus die festo processu in compendium redigere, etiam utendo minister, quem ad id habent pretio condudum, ut scribat, Ratio, quis hoc est pars studii, & ordinatur ad locum, & deferendum coram auditoribus, & ipsos inserviendum; & minister adjuvat ad id. Sic colligitur ex die festo.

7 Quintè infertur fas esse Magistris, qui docent scribere pueros, facere in die festo exemplaria suis discipulis, qui per illos docentur scribere, etiam pro illis premium à discipulis accipiunt, quia ordinant ad opus spirituale, scilicet inservendum pueros. Sic docti recentiores.

DUBIUM IX.

An fas sit transcribere in die festo.

Triplex est sententia.

1 Prima absolute id damat, dicens esse opus servile. Probatur, quia transcribere est opus mechanicum, ut pingere, vel facere statu, vel imprimere, quia scriberi nulli aliud est, quam formare characteres ad extra, secundum tenorem exemplaris, à quo transcribitur. Nec obstat, quod transcribere est medium ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculations, & studii: quia de se, & immediate solum ordinatur ad formandos characteres ad extra: at ordinatur ad finem illum spiritualem studii, quod non facit opus esse liberale, ut patet de impressione, quia manifestum est opus servile, & tamen ordinatur etiam media-tè ad adiutorium studii. Hanc tenet *Caser*, 2. 2. quæd. 122. art. 4. vers. ad secundum dubium, *Sylva*. verbo *Dominica*, quæd. 5. concil. 5. *Marg*, confess. 3. precepto, fol. 70. *Pedraza* 3. precepto.

2 Secunda sententia docet fas esse transcribere in festis. Probatur, quia spes lucri non mutat naturam operis, sed gratias transcribere communiter approbat: ergo etiam transcribers ob pretium, item quia est medium ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculations, & studii. Sic *Metina* addens expresse, licet hat ob pretium; & sic posse fine seruolo predicari, *lib. 1. Summa*, cap. 14. f. & idem *Ludov*, *Lopez* in *infracti*, conf. *lib. 1. c. 52*. *Henriquez* confutus de hac re, & quidam recentiores docti.

3 Tertia sententia docet, quod transcribere potest acci-pi duplice: uno modo pro transcriptione, quæ fit immediata, vel ad docendum, vel ad discendum, vel ad confi-endum, vel ad explicandos conceptus proprios abundantibus, vel ad aliquid hujusmodi spirituale, & liberum, tamquam ad finem immediatum: & hox modo est liberale, & licitum, five, per se, five per alium fiat: ut potest schola-ficus in die festo transcribere per se, vel per alium ledicio-nem dictatum à Magistro, & transcribere conciones perse; vel per alium, dummodo hoc fiat immediata ad predictum finem spiritualem. Probatur, quia transcribere hoc modo est sicut scribere ad eundem finem, quod dixi ab eo prece-dent. licere. Item, qui ordinatur immediata ad finem spiritualem: ergo est liberum. Altero modo potest sibi transcribere, non ut ordinatur immediata ad finem spiritualem docendi, vel dicendi, &c. Sed pro transcriptione, quæ fit immediata ad acquirendum lucrum: quo pacto solent transcribere tabellionis aliquot instrumenta, & aliqui scholasti pauperes solent transcribere alias sermones hoc si-ne, & hoc modo est illicitum, & servile. Ratio, quia est quidam labor manuum ordinatus immediata ad lucrum tem-porale, & ad utilitatem, & sustentationem corporis, non secus ac alia officia mechanica. Hanc tenet *Sotus*, *lib. 2. de infra*, quæd. 4. art. 4. verbo *festum*, ubi hæc dicit, statu mercede transcribere, vel alio modo calamo mereri est servile, & *Nav*, in *omnibus summis*, c. 13. n. 14. ubi dicit esse servile transcribere ob lucrum: idem tenuerat valde docti recentiores Magistri.

4 Sit conclusio. Hæc tertia sententia est probabilius; &

ad argumentum secundæ sententiae, quod maximè urget, respondetur, quod transcribere hoc secundo modo non dam-natur à nobis præsente, ex eo quod transcribatur gratis lu-cer, sed eo quod non fit immediate propter finem liberum, & spirituale, sed tamquam ex officio ad finem corporalis sufficiatio-nis, sicut alia officia mechanica. Et licet hæc so-lutio metaphoris non omnino fantasias: tamen fat est in se moralis, ut arbitrio prudentium transcribatur hoc modo ju-dicetur opus servile.

5 Nota tamen, quod secunda sententia assertens licere transcribere lucri gratia, est fatis probabilis, & tunc ampliæ potest in hoc casu, scilicet quando transcribere ilud proximum ordinatum ad studium: sicut enim opus le-gionem, quam audie per me transcribere, ita licet transcribere per alium, dato ei pretio: quia hoc est moraliter me adjuvare ad studium, & sic opus liberum. Item, quia si est mihi fas ad discedendum transcribere quaternio-num legionum, vel concionum, & petere ab amico, ut GRATIA mihi transcribat, cur non hæc id facere ob-eundem finem per alium pretio sibi soluto. Et confor-matur, quia illi adjuvat me ad finem spiritualem stu-di, quem ego intendo, sicut alius: ergo. Et confor-matur amplius, quia licet est petere ab aliquo, ut solu-to pretio mihi transcribat bonis characteribus, id quod ex meis studiis ego malis characteribus scripsi, ut id postea melius legam, quia illud opus de se, & immediate ordinatur ad studium, & me eti juvare ad studendum, id que faciun sapere viridocli, quando volunt imprimere: ergo, &c.

6 Tandem ex dictis infertur, quod transcribere ex officio, & propter lucrum libros, in quibus cantus figuratus describatur, vel privilegia, vel alias hujusmodi scripturas, est illicitum in die festo, & servile. Sic tenet *DD*, pri-mæ, & tertie opinionis: & credo quod non negabim-Audores secundæ; immo Doctor *Henriquez*, hoc tenet expre-sse: quia hoc transcribere non ordinatur ad studium. Similiter est illicitum in die festo illuminare libros, aut litteras, quia hoc est opus servile, sicut pingere. Doctor *Henriquez*, &c alii.

DUBIUM X.

Au ta tabellonibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere.

DUX est sententia.

1 Prima dicit esse illicitum, & servile. Sic *Sylva*. verbo *Dominica* q. 3. & videtur teneri *D. Ant.* 2. p. iii. q. 1. 7. q. ult. ubi tantum hoc concedit licere, ubi est confutatio: & *Cord. Tolet*, videtur ejusdem sententiae, quia tantum illis concedit facere testamento propter ne-clesitatem.

2 Secunda sententia, quæ probabilius est, & tenenda, docet Notarios, & tabellionis posse licite scribere in te-sto instrumenta de iis rebus, & contractibus, qui licite sunt in festis, etiam id facient principaliiter propter lu-crum. Probatur, quia si illa opera, seu contraclusus sunt licita in festis: ergo tabellio potest facere scripturam fa-ciente fidem de illis rebus, quia scribere de se non est opus servile, ut dixi supra, dub. 8. & confirmatur, quia alias frustra effet licitum opus illud, sed contractus in die festo: nam cum sine scriptura null maneat factum, firmum sit, si scriptura non posset fieri, frustra posset fieri contractus; cum enim conceditur principale, con-ceditur subinde accessoriū. Hanc tenet *Navarr*, in *omnibus summis*, c. 13. num. 14. *Ludov*, *Lopez* in *infracti*, conf. lib. 1. cap. 52. *S. licet etiam confaberi*, & docti recentiores.

3 Hinc infertur licere scribis facere testamenta etiam eorum, qui sunt fani in die festo: & omnes alii contra-ctus, qui possunt fieri liciti in die festo, possunt etiam fieri auctoritate tabellionis, ut ibi contractus empionis & venditionis sit licitus, at in undinis, &c. Iuxta di-cenda *infracti*, potest scriba testimonium ferre, & facere scripturas, seu instrumenta necessaria rerum, que ibi con-tingunt, ut communiter fit, idque licite. Similiter potest tabellio in die festo facere scripturam donationis, re-nunciationis, instrumentum soluti debiti, vel scripturam obligationis illud solvendi, & instrumentum, in quo da-tur facultas ad exigenda debita, non autem ad lites. Ra-tio, quia omnia hæc licite sunt in festis: & sic juxta regulam poftam à *Navarr* licet facere scripturam de il-lis. Sic docti juniori.

4 Nota tamen, quod quamvis hoc licitum sit, melius tamen erit, quod in festo solum scribatur confabens fa-ciens scripturam, Hispanè, que solamē se ostigne; & alia die impletatur scriptura ex omnibus aliis, quæ con-tinere solet, idque, quando scripturae sunt tales, ut ab-que inconvenient hoc fieri possit: nam scriptio confabens est res ita brevis, ut quamvis foret illicita in die festo, effet tantum peccatum veniale ratione parvitas materiae. Sic prædicti juniori.

5 Secun-

Lib. V. Cap. II. Dub. XI. XII. Eccl.

91

DUBIUM XIV.

An venatio, & occupatio licent in festis.

DUX est sententia.

1 Prima dicit licere venationem in festis, si recreatio-nis gratia fiat, sicut si cauta lucri. Sic *Sylva*. verbo *Dom*, q. 5. concil. 6. *Rofel*, verbo *feria*, num. 11. *Ang. ibi*, num. 26. *Marg*, 3. precepto, fol. 73. *Favet Caser*, 2. 2. q. 122. art. 4. & *Satus lib*, 2. de juli, q. 4. ad. 3. ubi dicit licere venari recreationis grati-a. Immo *Abul*, c. 12. *Exad*, q. 24. dicit esse mortale venatio cauta recreationis, nisi modico tempore.

2 Secunda sententia docti licere etiam causa lucri, & ex officio. Ratio, quia non est opus servile, sed commune liberi-teris, & servis & spes lucri nil conserit, ut supra dictum est. Hanc tenet *Metina lib. 1. Summa*, c. 14. q. 8. in fine, *Lud*, *Lopez* in *infracti*, conf. l. 1. c. 52. *Tolet*, in *summa*, lib. 4. 6. 24. *Nav*, in *omnibus summis*, c. 13. num. 11. *Palac*, in *summa*, verbo *feſtorum violatio*. Favet etiam *Sotus lib. 2. de iul*, q. 4. art. 4. sub finem, verbo, at vero, & tenet docti recentiores, & hæc sententia est probabilius.

3 Nota idem, quod dicitur de venatione, dicendum esse de occupatione, proprie-tam rationem: licet hæc sit magis publica, & sit cum majori occupatione. Sic docti ju-niores: licet *Sylva*, verbo *sup*, dicit, licere tantum recreationis gratia, sicut cauta lucri, sicut de venatione dicerat.

DUBIUM XV.

An sit licitum pescari in diebus festis.

DUX est sententia.

1 Prima dicit causa recreationis esse licitum, non tam principaliiter propter lucrum: Probatur ex c. licet, de *feria*, ubi clericis dispensat, ut fas sit in festis pescari ha-lecia, eo quod certo tertio anni tempore apparent: sed excepta hæc regulam in contrarium: ergo: alias non est opus dispensatione. Sic *Sylva*, verbo *Dom*, q. 5. concil.

2 Secunda sententia dicit esse licitum facere, & scribere rationes dati, & accepti, five ordinarias, five extraordinarias, quamvis totum diem festum in hoc insunt, & licet sit mercator: immo esse licitum illas ex delitia charta in principalem codicem transterre. Et id potest facere Procurator Religionis transferendo rationes dati, & accepti in librum principalem in die festo. Ratio, quia id non faciunt ob pretium, nec hoc est speciale officium suum, & sic non est opus servile. Sic tenet docti recentiores, qui addunt id practicari sine scrupulo inter Religiosos timorat. Et hæc sententia est probabilius.

3 Nota tamen, quod si quis haberet officium in republi-ca faciendo has rationes pretio sibi dato, videtur quod iam vergeret hoc in opus aliquo modo servile, & sic illud licitum in festis: & forsitan posset idem dici de iis, qui ex officio habent praedicta facere, aut honorum particio-nes, *Hispans*, *Parianas*.

DUBIUM XII.

An pingere sit opus servile, & illicitum in festis.

1 *Metina lib. 1. Summa*, c. 14. q. 8. in fine, quem sequitur *Lud*, *Lopez* in *infracti*, conf. lib. 1. cap. 52. dicit pingere esse opus liberum, & recreationis gratia posse quam pingere diebus festis: si tamen cauta lucri faciat, esse opus servile, & illicitum.

2 Sit tamen conclusio. Pingere de se est opus servile, sicut facere statu, & decolorare libros, vel litteras, *Hispans*, *illuminari*. Sic *Caser*, 2. 2. q. 122. art. 4. colum. 5. in medio, ad 2. dubium, *Pedraza Summa*, 3. precepto, & communiter docti recentiores.

3 Hinc sit non licere pingere in festis recreationis gratia, sicut non licet sculptori facere imaginem Crucifixi ex ligno sculptum recreationis gratia, nec pictori licet in festis pingere imaginem ad donandum, nec pictori Religiōli licet in festis pingere, etiam suo conventu, licet prima opinio non omnino certa probare videatur, praetertim pro aliqua vice, dummodo non multum extendatur. Sic docti juniori.

DUBIUM XIII.

An moleste sit licitum in festis.

1 *A Bul*, c. 12. *Exad*, q. 38. videtur omnino id reprehendere.

2 Sit tamen conclusio. Licitum est in festis molere tra-tilia, idest de viento, vel aquaria, idest de aqua, non tam in pistriño, idest, *atabón*; quia hoc habet magnam occupationem, & laborem, illud vero minimè. Sic *Nav*, in *omnibus summis*, c. 13. num. 9. *Palac*, verbo *feſtorum violatio*, *Rosella* verbo *feria*, num. 6. *Lud*, *Lopez* in *infracti*, conf. lib. 1. c. 52. & innuit *D. Ant*, 2. p. iii. q. 1. 7. q. ult. & tenet docti recentiores. Unde ex consequenti licet in festo tritum in molendinum deferre. Sic docti juniori.

DUBIUM XVII.

An exercere bujusmodi ludos in Adventu, & Quadragesima, sit peccatum mortale.

1 A Liqui centent esse peccatum mortale. Sic *Rich*, 3. diff. 27. art. 3. q. 4. *Angles* verbo *chora*, initio.

2 Sit tamen conclusio: omnia hæc sunt licita in festis, quia non sunt opera servilia. Sic *Armill*, verbo *chora*, num. 1. *Sylva*, verbo *chora*, q. 1. & verbo *ludus*, q. 2. *Cord*, *summa*, q. 4. *2. Sotus lib*, 2. de iul, q. 4. art. 4. *Caser*, 2. 2. q. 168. art. 3. *dub*, 3. immo addit *Sylva*, quod si quis araret ludo, & joco, non effet opus servile: idem enim opus servile potest fieri non servile ex fine, ut pingere est servile, & si hat ad addiscendum, est liberale.

2 Alii

firmitatem eius, qui tundetur, vel quia ipsi sunt pauperes, & non possunt alteri sustinere: vel quia deferentur a parochianis, si in diebus festis non volunt illis sumi milierium praefare; & ita detrimentum patenterunt, ut ex dictis colligatur. Item quando pastores, vel operari, vel alii similes rufici, qui in diebus profectis solent emere in agro, & diebus festis veniant ad oppidum, possunt tunc condere etiam si multe tempore dure barbitonio; quia illi non nossum alla die commode venire. Sic colligutur ex dictis.

D U B I U M XXII.

An ex cultu divino, ad quem ordinantur, redunt licita opera corporalia in testis.

Dico primum, quod opera corporalia, quae per se ordinantur ad cultum divinum, habent multos gradus. Primum gradum obtinet administratio Sacramentorum, praedicare: & haec adeo non prohibentur, ut sint finis, ad quae fuit sunt instituta.

quem tuta iuste instituta,
2. Secundo dico, in secundo gradu sunt opera illi corporalia, in quibus divinus cultus per se constitut, ut bajulæ crucem, imagines Sanctorum in processione, organis, & aliis instrumentis canere: & haec certissimum est esse licita, etiam si pretio fiant, quia sunt pars divini cultus, qui illi fin obseruationis festrorum. Sic *Tolstus* in *Sanctis Navar*, in omnibus summis, c. 13, n. 4. *Lud. Lopez* in *infructi confit.* lib. 1, cap. 52.

^{exp. 52} 3 Tertiū dieo : talis fuit opera corporalia , in quibus non confitit formidet cultus divinus , sed fuit preparatio ad divinum cultum ; & haec fuit in duplicitate differentia . Nam quædam fuit simultanea cum ipso divino cultu , ut pulsare campanas ad Missam , & Vespertas ; & haec certum est esse licita . Alia vero fuit , quæ possunt precedendi dies fieri , ut ornare templum , mundare illud , conficerre hostias pro Missis celebrandis , monumentorum apparatus extirpare , & haec fine iusta causa non possunt fieri in die festo , sed sunt ante preparanda . Ratio , quia haec sunt servilia , & possunt esse preparata ante diem festum : ergo ergo causa juxta illud in ecclesiis ea facere in die festo . Sic Caiet . art . 4 . *In summa . verba sacerdotum violata . Status lib . 2 . de*

D U B I U M XXIV.

An praeter opera servilia sint etiam alia prohibita in festis.

Sit conclusio. Alia quatuor opera sunt prohibita in festis, licet non sint servilia. Primo mercatum: secundo placitum: tertio judicium ad mortem, vel pacnam: quartu[m] non juramentum praefetur, nisi pro pace, vel alia necessitate. Sic habetur c. i. de feriis.

D U B I U M XXV.

Quid nomine mercati intelligatur.

⁷ **S**t prima conclusio . Nomine mercati intelligitur prohibitus ab Ecclesia contractus emptionis , & venditionis in diebus festis . Hæc conclusio est omnium , quos citabimus .

*Caius, ubi sup*in* summa, & quidam doctus junior. Immo uterque dicit posse etiam licite fieri in felto, licet ex negligencia non habent facta pridie fessi, quia jam sunt necessaria in die festo. Hac autem negligencia raro, aut numquam erit peccatum mortale; sed ad summum veniale, quando quis bona fide putans posse fieri in festis, relinquat ea tunc facienda. Sic docti recentiores.*

D U B I U M XXII.

An opera servilia sunt licita in festis propter pietatem, ut propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos, vel ob portium, & viarum refectionem.

D**U**plex est sententia.
I Primo docet esse licita in fessis ob pietatem. Pro-
batur ex e. conquefus., de feriis, ubi cum judicialia prohibi-
beantur in fessis, excipitur, nisi causa necessitatis, vel
pietas: ergo cum fisi modo prohibeantur ferriis, erum
etiam causa pietatis licita. Sic Palacius in summa, verbo Fe-
riorum, Alceon in summa, c. 17. Margarita 3; precepto, f. 72.
Sylvester, verbo Democrit., q. 5. & q. 4. Ang. verbo feriis, num. 9.
28. 32. Tab. verbo ferie, n. 18. 37. 41. Perez l. 1. ord. rit. t. 1. 5.
f. 41. & 42. glosse dictio, conquefus., verbo pietas, Palacius lib. 2.
de contrariis, c. ult.

² Limitant *Sylvest.* & *Margarita*, modo non sit in Dominicis, & festis solemnioribus, nec usque ad ultimam defatigacionem. *Palacios* vero dicit, modo non sit in Dominicâ Resurrectionis. & in die Pentecostes.

³ Secunda sententia dicit id non licere propter solam

fiant in die festo, sed transferantur in diem sequentem, si tamen allicubi est confuetudo, ut non transferantur in diem sequentem, sed fiant in ipso die festo, licetum est fieri. Patet cadem ratione, & etiam ex iuia Salmantice, ubi tales mercatus habentur feria quinta, & celebrantur fine feru-
poli quicunque die festo in illa contingenti, at in Alcen-
tione, festo Corporis Christi. Sic Sylva & Leo, reditaria nobi-
us, Palae, lib. 2, de contraf. c. ultimo, Toleto, & ali.

est peccatum mortale, licet multum tempus in hoc con-
sumatur: & in hoc casu est vera sententia citata; &
potissimum dicere, quod in cap. 1. de feriis, tantum prohibi-
tentur emptiones, & venditiones praefertibus mercibus,
cuimodio sunt, quae sunt ab officiis in suis officiis,
& ita prohibent fieri, ut ceteri strepitus populi, vel fal-
tem potissimum dicere, quod confundendo sic hoc interpre-
tata est. Probatur, quia fatis communiter fit a timora-
re, & a timore, quod secundum suorum tenorium velut in die

*3 Nata familiare litere deferre illa die festi onera, seu
merces ad locum, ubi fit mercatus, etiam in festis oneratis:
nam quando mercatus est licitus, etiam est licitum de-
ferre, que in illi vendantur, & illa etiam emere. Sice-
nem docti juniores.*

9 Tertio inferunt licere, & vendere, & emere diebus festis vinum, herbas, fructus, carnes, &c. & reliqua ad minutum necessaria ut opus illius dies : tunc quia in his exultat necessitas, tum etiam propter confunditendum vi- san diu, & toleraram a Præfatis : sed Epiphilus aliquid horum prohibet, & reprehendat tali hora, vel ante Mil- sum, &c. Sic Syl., verbo Dominica, g. 5. concl. 2. Angel. verbo serie, nam. 12. 13. Tab. n. 21. 22. Navarr. c. 13. in omnibus sum- mis, n. 6. Cajet. summa, verbis seformis violata, & p. 2. q. 12. 14. 4. Tales, in summa, Arsim. ubi sup. Angel. 1. 2. decif. c. 34. n. 20.

10 Nota. Angel. Tab. Navarr. Hispan. hos limitare, quando haec venduntur ad necessitatem, sicut quando ad gulofa- tem; sed verius est licere etiam ad gulofatorem, quia quod uni est gulofatus, alteri est necessitatis. Sic Syl., Nav. summa Lat. dist. n. 6. & Graffii.

8

D U B I U M XXVI.

¹² Quindⁱ infertur licet etiam ex consuetudine vendere, & emere dulcis felis in auctionibus publicis, ubi est consuetudo tolerata, & non reprehensa a Prelatis. *Nuv. in omnibus summis, c. 13. n. 8. Setus, Palacios ubi sup.* Et habet optimam rationem haec consuetudo, quia alii diebus emptores non comparent.

¹² Sexto inferut non esse condemnandos eos, qui habent officium mercimoniae in diebus festis, clausa principali jauia domus, seu officinae, vendunt per illam ramen parvam, ubi ei confunduntur, quod ita fit; consuetudo enim eos excusat, praterquam quia quod sic vendunt, et illi in plurimum ad minimum, & necessaria illius dies: unde hinc etiam possunt excusari, iuxta dicta. Sic sequentur viri duci.

14 Septimo infertur, quod vestes veteres vendentes, Hispani Ropas veiores, qui in bellis felibus habent suas officinas apertas, & sunt parati ad vendendum iis, qui venerint, non sunt dannicandi ad mortale, ubi fuerit talis contumelio scita, & tolerata a Praelato, tum quia hæc

confundito sita, & rotata a Praetatu, quia quia nec
confundito es, exculpat: tum quia habere janus apertas
non est ex operibus vestitis. Et licet sint parati ad ven-
dandum iis, qui venerant, at communiter pauci veniunt,
& velle modicam occupari non est mortale. Item quia
communiter, qui illis diebus veniant empti, vel sunt
facturi, vel agriculte, quibus alias diebus venire non
lieget propter suas occupationes. Immò addo, quod licet
Praetatus sub excommunicatione praecepit, ut diebus fe-
stis non vendent, si tamen adhuc ita praecepit non fuit
ablatu confundito, & Jane illud praeceptum praterit, nec
modo puniatur, nec exigitur ab illis pena, eo quod
vendant, dico, quod licet tunc quando vigeat mandata
mandato Praetatu, peccaverint mortaliter non obediendo, ut
tenet Nero. in omnibus summis, cap. 13. num. 8. at postea non
peccabant, quia est ab voluntate, vel non receptum, & est
judicandum iusta dicta. Et idem dicendum est de tutori-
bus vendentibus calcios in die festo.

bus venientibus caecos in sic isto.
15 Nota amplius probari, & certior esse in Granata regno, ubi est exercitoria facta an. 1518. ubi sic dicitur: *Pueden todos los zapateros, y los otros oficiales vendor todas las fajas, con tal que donde tienen dos puertas, la una esté cerrada, y no vendan mientras en Misa mayor, porque en tiempo de los Reyes Don Fernando, y Donna Isabell por su mandado se juntaron Juez, Ecclésiasticos, y sijgares, y la mayor parte voto, que se podía vender, porque se prueba ser cofumbre de Cásafila, y Andalucía.* Hac iiii. in Synodo Granatense sub Dominico Pedro Gómez caeculo, an. 1571. lib. 1. tit. 3. de ferias, dicitur sic: *Mandamos a los officiales, que tienen tienda de merceria, y zapateros, sijgares, calzateros, que las tiendas no estén abiertas las fajas a lo menos mientras en Misa mayor.* Hac iiii. Unde prater tempus, in quo celebratur Misa mayor, permisum est illis. & non ministrare no[n]a.

permitit enim illis , & non multantur prena .
16 Quarta conclusio . Quando non est magna occupatio , ut fieri solet in emendis , & vendendis candelis , & alius similibus , in quibus non est de pretio conveniensum , quia iam estimata sunt , vel citro fit estimatio , non est mortale . Sic Nav. dicens esse omnium , in omnibus summis : cap . 13. num . 9. Angel . verb . 13. for . num . 13. Tab . num . 22. Speciebus . verb . Dominicae , 9. 5. emend . 2.
17 Ultima conclusio . Emerere . aut vendere in diebus

& omnis procerus , & strepitus judiciales , & usque adeo prohibentur diebus festis , ut etiam consuentibus

D U B I U M XXXI.

An praeceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali.

1 Sicut prima conclusio. Obligat sub mortali: itaque facere in diebus festis opus servile, vel aliquod ex quatuor prohibitis ab Ecclesia, est mortale. Hoc est communitate omnium.

2 Secunda conclusio. Si quis bona fide putans se habere causam sufficienter excusantem, faceret aliquod opus horum in die festo, alias non facturas, non peccat mortaliter, licet alia causa non sit sufficiens. Ratio, quia non agit per se, & ex intentione contra praeceptum, nec negligenter est tanta, quod reddit alium in naturam sua formae, id est, quasi ex intentione faceret contra praeceptum, quod continet, quando id facit, nil curando, an violet festum. Sic tenet Cajet, in summa, verbo festorum violatio, & dicit hoc esse commune omnibus praeceptis. Idem generaliter in omnibus praeceptis docet Nav. cap. 23. Hisp. num. 29. Lat. 43. & in omni missa dicens item mat. de aud. Miss. & in jejuno idem diximus hoc lib. 5. cap. 1. de ieiun. dub. 6. idem tenet vi. dicitur, & ex prefacio dixi lib. 1. sum. cap. 17. a. n. 18. ad 21.

3 Unde hoc est bonum documentum, ut confessores, &

concionatores doceant penitentes timoratos, quod quando bona fide putant se habere causam, licet non sit in rei veritate sufficiens, excusantur: debent tamen illos admonere, ut in rebus sui officii, & in rebus ordinariis consulant viros doclos, ab eis intelligent, quod licet illis facere. Sicut enim viri docti.

4 Tertia conclusio. Ex parvitate materiae excusat quoque mortali, iuxta omnes. Hac autem modicatas arbitrio boni viri penitenda est, ut ait Sylvius, verbo Dominica, quies. 4. Aleozer in summa, cap. 17, exemplificat ut si per quadrantem laboravit in die festo. Aliqui vero juniores, dicunt etiam labore per duas horas, non esse peccatum mortale, quia est duodecima pars dies naturalis, scilicet viginti quatuor horarum. Exsimio tamen minus, quam duas horas non esse peccatum mortale. Et hinc excusari possunt a mortali futuros circumcidentes calceos in die festo, & multi officiales, ut supra. Monendit tamen lunt, ne ex conscientia erronea peccent.

5 Tandem nota, quod Toletus in sua summa ait, quod officiales habentes coniunctitudinem laborandi in quolibet festo parum, peccant mortaliter. Sed oppidum tenendum est, licet habeant propostum formale laborandi omnibus festis, in quolibet tamen festo parum; non enim peccarent mortaliter, sicut non peccaret mortaliter, qui haberet propostum comedendi uiam palliam in omnibus diebus ieiuniis, de quod latè dixi lib. 1. summa, cap. 4. n. 12.

LIBER SEXTUS

Opusculorum Moralium, seu Consiliorum.

C A P U T I.

De iudicibus, & accusatione.

S U M M A R I U M.

Dub. 1. An iudex secularis possit in aliquo casu judicare Clericos.

2 An Clericus in facilius confitimus, & laici lares ad judicium fori secularis vocari possit ratione illius hereditatis, quemadmodum potuerit laicus cui successit.

3 An qui erat Clericus tempore communis delicti, & post eis efficiens laicos, ut si factus est bigamus, &c., possit puniri pro talis delicto à iudice seculari, postquam iam factus est laicus? & an uxor Clerici conjugati gaudens privilegio fori gaudentem etiam factus est.

4 An iudex Ecclesiasticus possit judicare laicos.

5 Dato certum est posse iudicem Ecclesiasticum in dictis causis judicare laicos, an posse eos etiam in carcere mittere.

6 An quilibet homo possit se enibet iudicio subiungere.

7 Qui peccat iudicis extrahens resumt ab Ecclesia.

8 Qui delinquentes possunt ab Ecclesia, ob carceris locis gaudentibus hac immunitate extrahiri, & qui non.

9 An confundentes, vel mandantes delicta, ob illa committentes non gaudent immunitate, ut homicidium alevosum, latrocinium, &c., gaudentes immunitate Ecclesia, ita ut inde extrahiri non possint.

10 An sodomitae gaudent immunitate Ecclesia.

11 An ut confusus ab Ecclesia inde extrahens non tamquam ex non gaudens, requiratur integrum, & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel sat sic semiplena probatio, que sufficit ad torturam.

12 An iudex promitem criminis imputantem delinquenti, si ab Ecclesia existat, teneatur ei servire fidem.

13 An ubi delinquens immunitate Ecclesia gaudet, licet iudicis summa intra Ecclesiam compediatis ligare, ne quo liberius fugere posset, vel Ecclesiam obsidere, ne tali delinquenti alimenta vixit, & vestitus deforvarit.

14 Etsi iudex laicus non possit fugientes ab Ecclesiam inde abducere, an possit ab eis arma legibus vetita etiam intra Ecclesiam anferre.

15 An ratione delicti fieri peccator subditus iudici illius loci in quo deliquerit.

16 An exempli ratione delicti fortiantur forum, ita ut subiiciantur illius loci iudicibus.

17 An iudex licet judicare contra veritatem, quam novit propter ea, que in contrarium proponuntur.

18 Utrum sicut iudex, ita & minister possit exequi sententiam contra veritatem sibi cognitam.

19 An cum iudex certo nosti aliquem innocentem, qui tamen iuxta allegata, & probata nocens est, possit illi occulitinas carceris aperire, ut se ipsius a morte eripiat.

20 An iudex possit aliquem condamnare, si accusator non sit.

21 An iudex possit dispensare in pena per legem statuta, illam Th. Sanchez Consil. Moral. Tom. II.

D U B I U M I.

An iudex secularis possit in aliquo casu judicare Clericos.

1 Primus casus, in quo procedit dubium, est in causa reconvocationis civilis, quando Clericus convenit laicum coram iudice seculari petendo aliquid ab ipso, & ipse laicus, ut si defendant, reconvenit Clericum in eadem causa. In hoc casu quadam sunt certa, & quædam sunt sub judice. Primo certum est, quod si causa fuerit per ea convenient Clericus laicum, est spiritualis, vel ei connexa, non potest Clericus reconveniri coram laico iudice, & ita tenent omnes mox citandi. Secundo, etiam causa sit temporalis, & criminalis, & convenient laicus criminaliter, id est, ad corporale supplicium, non potest Clericus reconveniri criminaliter coram iudice seculari. Ita omnes Doctores citandi.

2 At dubium est, an in causis civilibus possit reconveniri clericus coram iudice seculari, & ita per reconvocationem fiat laicus clericus, & clericus ejus sententiam parere teneatur. Quidam tenent partem negativam, & ita negant primum causum politum. Ita Panorm. cap. at p. clericis, de iudic. num. 22, citans Jacobum de Batrio, & Petrum de Bellam, Mart. Sylv. Archibl. Jean de Lig. Ant.

3 At contraria sententia etiam communis, & vera, & eam docet Part. 1. titul. 6. leg. 56. Gregor. Lopez ibi, vers. allie de responder, Inno. cap. 2. de iure competit. Hof. titul. de iure petitionibus, numer. 3. Joann. Andr. Calder. Bart. citati per Panorm. Decim. dict. cap. at p. clericis. Turner. 3. quies. 8. cap. accusatores, numer. 4. gloss. cap. convenient, 22. quies. 8. vers. Christus, & dict. cap. at p. clericis, ver. non tenet. Angel. verb. judicium, num. 3. Tab. verb. judicare, numer. 12. Sylv. index 1. quiescione secunda, dict. quarto, Armil. numer. 10. D. Anton. tertia parte, titul. 9. cap. secund. §. tertio, Anton. Gabr. tom. 1. commun. epist. libr. 3. fol. 25. versus clericus, & tenent docti juniores.

Consiliorum Moralium

96

bus partibus, nec processus judicialis, nec sententia temporis, ut habeatur e. emperius, de feria, & teneat ibi. **Par-** norm. & omnes, Sylo, verbo. Dominic. q. 3. Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. & in sum. verbo festorum violatio, Armil. verb. festum, num. 14. Perez. lib. 1. ordin. tit. 1. lib. 5. Angel. verb. feria, num. 14. & alii.

2 Nota, quod peccat mortaliter iudex exercens actum jurisdictionis in festis, nisi mense executionis. **Nau.** in omnibus summis, cap. 13. num. 13. & cap. 25. num. 23. Immo iusta Sylo, & Panorm. ubi sup. Angel. verb. feria, num. 14. **Perez.** lib. 1. ordin. tit. 1. lib. 5. Angel. verb. feria, num. 14. **Tab.** verb. feria, num. 2. sed non explicat, quod sit mortale.

3 Secunda conclusio. Visitare Ecclesiastis, & clericos more Religioso aliquo stipendi judiciali est licitum in festis. Sic Cajet. dicto art. 4. ver. ad primum horum, & docti juniores.

4 Tertia conclusio. Actus appellandi est licitum in festis. Sic Cajet. dicto art. 4. Bart. lib. 1. C. de feria, Armil. verb. festum, num. 3. Tab. verb. feria, num. 2. At prosequitum appellacionis non potest fieri in festo, quia prærequisitum stipendi judiciali est. **Bart.** Tab. & Armil. ibi.

5 Quarta conclusio. Non sunt prohibite sententias excommunicationis, quas Praetati faciunt inhibendo, ne excommunicati in die festo, tunc nisi fieri possint. Item, & quia legem edere Cajetanus dicit art. & docti recentiores.

6 Quinta conclusio. Judge potest absolvere, & excommunicare in die festo, ubi causa cognitioni non requiritur, l. actus, C. de feria. Sic Tab. num. 2. Armil. num. 3. Panorm. per his citatos. Item, quia omnia extra judicialia, ubi est stipendium judiciali, possunt fieri in festo. Sic iudem auctores proxime citati.

7 Sexta conclusio. **Judicia**, quæ de partium consensu sunt per iudicem arbitratorem, possunt fieri in festis, non autem ea, quæ sunt per iudicem arbitrum. **Ratio**, quia, ut bens notat Sylo, verb. arbit. qu. 3. & Panorm. arbitrus est, qui eligitur ut iudex, id est, ut procedat servato ordine iudicis in substantialibus. l. 1. & l. qualem, ff. de arbi. Arbitrus autem est, qui eligitur, ut aliquid excludit, vel dicat de aliis, quid sibi videatur, sine ordine judiciali. Sic Joannes Andr. quem refert, sequitur Tabian. verb. feria, num. 2. & quod iudicia arbitris possint fieri, docet etiam Armil. verb. festum, num. 2.

8 Septima conclusio. Citatio facta die non feriata pro die feriata, non valer, & sic non tenetur citatus comparare in die feriata, sed factus est, ut comparetur plique ad talen die feriata, tunc enim valeret; quia in secundo casu potest comparare in die non feriata, at in primo necessarij comparare debet in die feriata. Sic Panorm. Sylo. Tab. Item debet intelligi, quando citatur, ut respondeat in illa die feriata, nam quando citatur, ut tantum in illa die compareat, tenet citatio, & Angel. ibi.

9 Nota conclusionem intelligi, quando citatur, ut compareat in die feriata, secus si citatur, ut comparetur plique ad talen die feriata, tunc enim valeret; quia in secundo casu potest comparare in die non feriata, at in primo necessarij comparare debet in die feriata. Sic Panorm. Sylo. Tab. Item debet intelligi, quando citatur, ut respondeat in illa die feriata, nam quando citatur, ut tantum in illa die compareat, tenet citatio, & Angel. ibi.

10 Octava conclusio. Citatio facta die feriata, pro die non feriata, non valer, nec præceptum de citando, nec actus factus virtute talis citatio, nisi confutando, habeat oppotuum. Panorm. ibi, Armil. verb. citatio, num. 13. Tabiana ibi, num. 6. plures alios referunt.

11 Nona conclusio. Quando vero est dubium, an recente citatio, tenetur citatus comparare. Angel. & Sylo. ibi.

12 Decima conclusio. In dupli casu sunt concessiones in festis lites, & processus judiciales. Primo si necessitas urgeat. Secundo, si pietas suadeat. Ita habetur dicto c. conquis. & docet omnes citati.

13 Nota, quod praedicta sunt licita in festo ob pietatem, id est misericordiam, non autem ob pietatem, ut pietas extenditur ad contumaciosos, & ad patrem: certum enim est, non licere judicialia in festo exercere ob patrem, vel confundentes benevolos. Sic colligitur ex Nau. in omnibus summis, cap. 13. num. 14. tenet exp̄. Cajet. dict. art. 4. & alii.

14 Hinc infertur, excusari judges rurales ius dicentes rusticis in festis iuxta aliorum locorum consuetudinem, pietatis enim causa hoc fit, ne pauperes perdant diuturnum laborem necessarium eis ad victum. Sic Cajet. 2. 2. & in sum. ubi sup. Pedraza 3. præcepto. Nau. in omnibus summis, cap. 14. num. 13. Armil. verb. feria, num. 16. Perez. ubi sup. Ind. Lopez infrastruct. conse. lib. 1. cap. 52.

15 Secundo infertur licere in festis exercere judicialia pro miserabilibus perfonis, ut pro pupillis, ut eis tutores dentur, alimenta determinentur. Perez. ubi sup. Tab. verb. feria, num. 2. Cajet. sup. & docti recentiores. Ratio, quia est pietatis.

16 Tertio infertur excusari a peccato lites, & processus judiciales in festis ratione necessitatis, ut quia possita non potest haberi festis, aut iudex, & periclitabi-

D U B I U M XXVIII.

An licitum sit in die festo informare judicem cum Advocato, & Procuratore.

1 Liqui dicunt licere Advocato in festis patrocinium praefare per pietatem, tunc quia faciat faceret principaliter ob lucrum, quia præcepit mortaliter. Sic Sylo, verb. Dom. quies. 3. quies. 3. concil. 3. Marg. 3. præcepto, fol. 72.

2 Sit tamen conclusio. Hoc est licitum, sive Advocatus informet judicem verbo, sive scripto. Et similiter licet Advocato in festis patrocinari. Ratio, quia hoc non est ex operibus prohibitis, nec est servile, & informatio enim non est actus judicialis, sed est actus spiritualis, ordinatus ad rem spiritualem, scilicet ad illuminationem iudicis. Sic Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. dicens in Romana Curia fieri semper in Dominicis, & festis diebus, quando sequuntur diei proponendi causa in Rota. Nauar. in omnibus summis, cap. 13. num. 12a. Ludov. Lopez in infrastruct. conse. lib. 1. de iust. qu. 4. art. 4. ad 3. causa 4. in fine, & alii.

3 Hinc infertur hoc licere, etiam si pro pretio fiat, quia pretium non mutat genus operis, nec facit de non servile servile. Sic Lud. Lopez ibid. & docti juniores.

D U B I U M XXIX.

Quomodo sit prohibitum in festis judicium ad mortem, vel peccatum.

1 Sit conclusio. Hoc est prohibitum e. de feria: hoc tamen intelligitur, nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat, ut habetur e. conquis. & alii.

2 Infertur primo, licitum est, quando necessitas urget, ut si res in fragrantia crimini repertus fit statim puniendum ob necessitatem, quia si differatur, timetur, ne impeditur iustitia, vel quia latronum copia hoc exigit, vel quia temporis, scilicet bellorum conditio, hoc requirebit in die festo plere malefactorem etiam mortis pena. Sic Cajet. sum. verb. fest. vni. Perez. lib. 1. ord. tit. 1. l. 5. & docti juniores.

3 Secundo infertur, quod similiiter ingravente atrocis, extraordinaire criminis, ut si publicus latro, aut magistratus latrorum caperetur in festo, licet eum subito in supplicium rapere, quod de facto videatur confundere servare, dum publici latrones, & alii notorii criminosi in memoribus capti subiunguntur. Sic Cajet. 2. 2. ubi sup. Sors. dub. præcepto, & docti juniores.

4 Tertio infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

5 Quarto infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

6 Quinto infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

7 Sexto infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

8 Septimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

9 Octavo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

10 Noveno infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

11 Decimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

12 Undevigesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

13 Quattuoragesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

14 Quinagesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

15 Sexagesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

16 Septuagesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

17 Octagesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

18 Nonagesimo infertur, licita esse iuramenta solemnia in die festo ob pietatem, ut iudicem in festis exercere.

D U